

॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥ २१ ॥ इति उ० नैलकंठीये भारतभा० पुरोहितयाने एकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥ ॥ ७ ॥ प्राप्तानिति दिष्ट्या भाग्येन आनस संनद्धो भूत्वा स्थानं स्थितिमुपस्थितः प्राप्तः इति सभाजयेथाः पूजयेथाः ॥ १ ॥ स्वस्तिमंतो वयमितिसर्वान्वदेः कृच्छ्रं निरुप्यापितेषां शांतिरक्रोधोऽस्मासु विद्यते मिथ्यापेतानां निष्कपटानां ॥ २ ॥ मसंपर्याकार्पुः मदर्थं परित आनीतवतः ॥ ३ ॥ धर्मार्थाभ्यां धर्मार्थं अर्थार्थं च सुखं

वैशंपायन उवाच धृतराष्ट्रस्ततो भीष्ममनुमान्य प्रसाद्य च ॥ अवभत्स्य च राधेयमिदं वचनमब्रवीत् ॥ १८ ॥ अस्मद्वितं वाक्यमिदं भीष्मः शांतनवो ब्रवीत् ॥ पांडवानां हितं चैव सर्वस्य जगतस्तथा ॥ १९ ॥ चिंतयित्वा तु पार्थेभ्यः प्रेषयिष्यामि संजयं ॥ स भवान्प्रतियात्व घपांडवानेव माचिरं ॥ २० ॥ सतं सत्कृत्य कौरव्यः प्रेषयामास पांडवान् ॥ सभामध्ये समाहूय संजयं वाक्यमब्रवीत् ॥ २१ ॥ इति श्रीमहाभारते उद्योगपर्वणि संजययानपर्वणि पुरोहितयाने एकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥ ॥ ७ ॥ धृतराष्ट्र उवाच प्राप्तानाहुः संजयपांडुपुत्रानुपप्लव्येतान् विजानीहि गत्वा ॥ अजातशत्रुं च सभाजयेथादिष्ट्या न त्वस्थानमुपस्थितस्त्वं ॥ १ ॥ सर्वान्वदेः संजयस्वस्तिमंतः कृच्छ्रं वा समतदर्हान् निरुप्य ॥ तेषां शांतिं विद्यते स्मासु शीघ्रं मिथ्यापेतानामुपकारिणां सतां ॥ २ ॥ नाहं क्वचित्संजयपांडवानां मिथ्यावृत्तिकां च न जात्वपश्यं ॥ सर्वांश्चिंत्यात्मवीर्येण लब्ध्वां पर्याकार्पुः पांडवामत्यमेव ॥ ३ ॥ दोषं त्वेषां नाध्यगच्छं परीच्छन्नित्यं कंचिद्येन गर्हय पार्थान् ॥ धर्मार्थाभ्यां कर्म कुर्वन्ति नित्यं सुखप्रियेनानुरुध्यंतिकामात् ॥ ४ ॥ धर्मं शीतं क्षुत्पिपासे तथैव निद्रांतं द्रीं क्रोधहर्षौ प्रमादं ॥ धृत्या चैव प्रज्ञया चाभिभूय धर्मार्थयोगात्प्रयतंति पार्थाः ॥ ५ ॥ त्यजंति मित्रेषु धनानि कालेन संवासाज्जीर्यति तेषु मैत्री ॥ यथार्हमानार्थकरा हि पार्थास्तेषां द्वेष्टानास्याजमीदृश्यपक्षे ॥ ६ ॥ अन्यत्र पापाद्विषमान्मदबुद्धेर्दुर्योधनात् क्षुद्रतराच्च कर्णात् ॥ तेषां हीमौहीनसुखप्रियाणां महात्मनां संजनयतो हितेजः ॥ ७ ॥ उत्थानवीर्यः सुखमेधमानो दुर्योधनः सुरुतं मन्यते तत् ॥ तेषां भागं यच्च मन्येत बालः शक्यं हर्तुं जीवतां पांडवानां ॥ ८ ॥ यस्यार्जुनः पदवीं केशवश्च वक्रोदरः सात्यकोऽजातशत्रोः ॥ माद्रीपुत्रौ संजयाश्चापियांति पुरा युद्धात्साधु तस्य प्रदानं ॥ ९ ॥ सत्ये वैकः पृथिवीं सव्यसाची गांडीवधन्वा प्रणुदेद्रथस्थः ॥ तथा जिष्णुः केशवोऽप्यप्रधृष्यो लोकत्रयस्याधिपतिर्महात्मा ॥ १० ॥ तिष्ठेत कस्तस्य मर्त्यः पुरस्ताद्यः सर्वलोकेषु वरेण्य एकः ॥ पर्जन्यघोषान् प्रवपन् शरौ घान् पतंगसंघानि वशीघ्रवेगान् ॥ ११ ॥

त्यर्थः ॥ ४ ॥ तंद्री जापत एव मौढ्यं ॥ ५ ॥ यथार्हमानं अर्थं च कुर्वन्ति ते तथा ॥ ६ ॥ तेजः क्रोधं ॥ ७ ॥ उत्थाने आरंभकाले एव वीर्यं न प्रसंगेयस्य स उत्थानवीर्यः यत्तेषां भागं हर्तुं शक्यं मन्यते तत्सुकृतं युक्तमिति मन्यते मौढ्यादिति भावः ॥ ८ ॥ यस्य पदवीयांति यस्यानुगा इत्यर्थः तस्य तस्मै प्रदानं भागप्रदानं ॥ ९ ॥ जिष्णुर्जयशीलः ॥ १० ॥ वरेण्यः भोगमोक्षकामैर्वरणीयः ॥ ११ ॥